

DOKUMENT

Bibelöversättningens problem är aktuella i flera länder. I Sverige pågår sedan några år arbetet med Nya testamentet. Den betydligt större uppgiften att nyöversätta Gamla testamentet har just påbörjats. Den förbereddes av en ut-

redningskommitté, vars betänkande publicerades år 1974. I stället för en "vanlig" anmälan återges här det yttrande, där Mosaiska församlingen i Stockholm framlade sina synpunkter på de problem som utredningen aktualiserade.

Yttrande över Betänkande SOU 1974:33

Mosaiska församlingen i Stockholm (MF), som beretts tillfälle till yttrande över betänkandet av 1971 års bibelkommitté för Gamla testamentet: "Att översätta Gamla testamentet", får härmed framföra sina synpunkter på bibelkommitténs (BK) betänkande.

Församlingen har inhämtat yttrande från övriga Mosaiska Församlingar i Sverige och remissen har behandlats vid De Mosaiska Församlingarnas i Sverige Centralråds sammanträde 1974-10-13. Remissvaret speglar således en gemensam judisk ståndpunkt.

Inledningsvis önskar MF uttala sin stora uppskattning av det välgjorda, vetenskapligt fördömliga och stilistiskt genomtänkta arbete som presenteras av BK. Bl. a. vill MF livligt tillstyrka BK:s rekommendation betr. Guds namn (s. 106). De synpunkter MF önskar anlägga utgörs dels A av överväganden av sådant art, att de kan anses ha allmängiltig karaktär, dels B sådana som motiveras av MF som religiöst samfund sui generis, och som MF är angelägen om att BK i sitt fortsatta arbete i görligaste mån måtte beakta.

A. MF konstaterar att de direktiv som Kungl. Maj:t den 1 december 1972 utstakade för BK

rekommenderar "att textens innehåll blir tillgängligt för en *nutida normalskolad vuxen läsare*" (kursiv här, cit. efter SOU 1974:33, s. 11).

MF vill inte ifrågasätta det berättigade i en revision av GT-översättningen men önskar peka på den vaga innebörden av begreppet "normalskolad läsare" och på de konsekvenser som en överdriven respekt för den tänkta "normalskolekompetensen" i dagens svenska samhälle kan medföra.

Enligt vår mening kan det ligga en viss fara i att nöja sig med en alltför långt driven aktning för en slätstruken "normalskolad" bildningsnivå av i dag. MF tillåter sig i detta sammanhang erinra om den betänkligt låga standard som i flera utredningar konstaterats i vad gäller ungdomens förståelse av ord och vändningar av trots allt rätt hög frekvens. Om den nivå som framträtt i dessa undersökningar skall tillåtas bli norm för nyöversättningen — och vissa drag i BK:s förslag förefaller peka i den riktningen — hyser MF farhågor för att viktiga beståndsdelar och nyanser i bibeltexten går förlorade. Kort sagt: i st. f. att ängsligt undvika varje ord som inte omedelbart begrips av

en "nutida normalskolad läsare" bör den nya versionen sträva efter att, inom rimliga gränser, höja denna nivå genom att locka till en viss andlig anspänning.

MF hyser sålunda, såsom av ovanstående förstås, vissa betänkligheter mot BK:s på sid. 73 uttalade huvudprincip "att den nya GT-översättningen skall utformas på *idiomatisk nutida svensk*", om nämligen de kursiverade orden skall tolkas som ett i våra ögon överdrivet hänsynstagande till berörda "normalkompetens". MF noterar med tillfredsställelse att BK på sid. 79 preciserar sin ambitionsnivå till "den språkliga kompetens hos svensktalande med *god allmänbildning och språkbehärskning*" (vår kursiv) samt att den inte accepterar den "common language"-stil varom talas på sid. 82. Vi förstår också, hur utomordentligt svårt det måste vara att reformera utan att förlora väsentliga värden, men vill understryka att man inte får låta "nutids"-principen bli alltför dominerande. Med all respekt för BK:s välgrundade principer för stilen i den nya översättningen vill MF alltså varna för att låta denna bli urvattnad och anemisk. Det ställer sig svårt att i detalj här redovisa det intryck av banal vardaglighet som BK:s förslag inte sällan framkallar hos läsaren. Detta intryck hänger enligt vår mening intimt samman med vad BK kallar hebraismerna. I sin strävan att undvika äldre svenska översättningsars hebraismer — en strävan där BK tolkat direktiven om en stilkarakter avpassad efter en nutida normalskolad vuxen läsares språkliga nivå alltför nävt, menar vi — löper BK risken att förlora väsentliga värden i bibeltexten. Den appelldominerade texttyp varom talas i betänkandet s. 86 har i BK:s förslag inte nog beaktats med påföljd att språket kommit att kännas alltför abstrakt och kyligt.

Är det inte — frågar vi oss — en väsentlig ambition i en bibeltolkning att låta en högtidligt, delvis ålderdomligt klingande stil leda läsarens — och åhörarens — sinne till ett annat stämningläge än den platta, trista vardagens? Och tar vi fel om vi tror att de gamla "omotiverade", allt annat än nutidsenliga "hebraismerna" utgör verkningsfulla ingredienser för att uppnå den avsedda effekten? MF inser till fullo att BK ingalunda står främmande för dylika tankegångar, men vi har det intrycket att BK inte alltid i praktiken (= de lämnade förslagen) lyckas genomföra strävan att förläna bibeltexten de poetiska övertoner som vi här

äsyftar och vilka vi, som sagt, delvis anser förmedlas av "hebraismerna". MF delar BK:s uppfattning att texten i 1917 års Kyrkobibel långtfrån alltid har en form som passar för liturgisk läsning och sång. Den är för mångordig, saknar originalets förtätning. Men i fråga om hebraismerna menar MF att den intog en för vår smak mera tilltalande position. MF finner alltså att meningar som "lyft upp dina ögon och se" (1 Mos. 13:14), "hans vrede upptändes storligen" (1 Sam. 11:6), se Betänkandet s. 77, långtifrån att hindra bibelförståelsen för den "normalskolade" svensken, tvärtom, samtidigt som de är fullt begripliga och allt annat än "distansrande och läsningsförsvarande", har en lyftande högtidlig effekt — en effekt som Bibeln bör ha på den i vardagens grå enformighet nedkippade individen.

Ett liknande resonemang synes MF befogat inför BK:s avståndstagande från den typ av hebraism som ekvivalerar en kroppsdel med kroppsdelens ägare och dennes själsliv. BK menar — för att ta ett konkret exempel — att uttryck som "ett vist hjärta", "oförnuftiga läppar" framkallar en icke önskvärd distansering hos den nutide läsaren (s. 214). MF är för sin del inte övertygad om att dessa hebraismer gör en modern människa främmande för bibeltext. Tvärtom menar vi att mustiga och färgstarka formuleringar som "den oförnuftiges mun är en överhängande olycka" är betydligt expressivare än BK:s utslätade tolkningsförslag.

I sin inledning tar BK s. 99 ff. upp den invecklade problematiken rörande transkriptionen av GT:s hebreiska resp. arameiska namnformer. Det erinras där om att det är de äldsta grekiska och latinska bibelöversättningarnas transkriptionssystem som bildar grunden för bl. a. våra nu gällande namnformer. Samtidigt framhäver BK, att man numera i massmedia möter de bibliska namnen i den form de i dag har i staten Israel. BK diskuterar ingående hur den tillämnade nyöversättningen bör bete sig i detta dilemma. MF finner, att den utväg som beröres s. 101 i ingressen till stycket 1 ("Översättning — — — ordet") har mycket för sig, speciellt talet om att "förklaringen (ges) lämpligen i en not". Några synpunkter på hur MF — som stått inför samma svårigheter i bönbocksöversättningen av år 1971 s. XIII—XV — har löst problemen framgår ur den till detta yttrande bifogade bilaga som medföljer vårt svar.

B. Direkt sammanhängande med de framförda invändningarna mot BK:s syn på hebraismerna är det faktum att judar som bekant är bundna till den masoretiska texten. För MF som trossamfund är därför en sådan frihet i översättningen som den i BK:s förslag oförenlig med bibeltextens användning inom en judisk församlings kult och undervisning.

MF inser givetvis att den såsom en minoritet av bibelöversättningsläsare inte kan göra anspråk på att öva något inflytande på utformningen av den nya översättningen. MF skulle dock sätta största värde på att avvikelser från den masoretiska texten i möjligaste mån förklarades i en notapparat. Vi vill därför på det livligaste tillstyrka att, såsom BK

föreslår i kap. 4 "Textens redigering" (s. 95), bibeltexten i framtiden finns tillgänglig såväl i en *standardutgåva* som "i en *studieutgåva* för kvalificerade studier i församlingar" o. s. v.

I en sådan notapparat skulle även med fördel *kristologiska* tolkningar utan förankring i originaltexten, kunna omnämnas.

I detta sammanhang vill MF anmäla sin beredvillighet att inför den slutliga utformningen av denna notapparat biträda med synpunkter av särskild betydelse för dess medlemmar.

Församlingen ber att få återkomma med detaljerade kommentarer till en del punkter i SOU 1974:33 utarbetade av kommittéledamöterna som deltagit i utformning av detta remissyttrande.

För Mosaiska församlingens vägnar

Göran Nisell
Ordförande

Aron Bagg
Föreståndare för religiösa ärenden

Morton Narrowe
Rabbin

Komplettering till Mosaiska församlingens yttrande över Betänkande SOU 1974:33

Utan anspråk på vetenskaplighet må här framföras några synpunkter på och kommentarer till betänkandet SOU 1974:33 "Att översätta Gamla testamentet". Dessa kommentarer är bl. a. baserade på förtrogenhet med Bibel-hebreiskan och jiddisch i dess rysk-litauiska version. Denna förtrogenhet är resultatet av en i judiska kretsar vanlig skolning i bibel- och judendoms-kunskap. Jiddisch kommer in i bilden tack vare dess mycket betydande inslag av bibelhebreiska ord och uttryck. Bibelhebreiskan är därför för judar inte ett dött utan ett högst levande språk (jfr SOU sid. 23). Av denna anledning kan följande kommentarer vara av intresse för BK.

Flera av BK's i betänkandet redovisade problem framkom även vid en av MF företagen nyöversättning till svenska av en hebreisk bönbok, tryckt 1971. Ambitionsnivån vid denna översättning var visserligen inte identisk med den som kommer att gälla för den planerade översättningen av GT med avseende på "idiomatisk, begriplig, naturlig nutida svenska" (sid. 17 i betänkandet), men bönbokens redaktionskommitté (RK) företog dock en rad språkliga omformuleringar av i bönboken inkluderade GT-texter och -citāt, som tidigare strikt följde KB 1917.

Problemen gällde bl. a.:

1. Förenklad transkription av hebreiska ord och namn.
2. Avvägning mellan bibehållandet av den gånge stavningen av bibliska namnformer och en övergång till en fonetiskt mera trogen transkription enl. 1. härövan (typ-exempel: Salomo — Sch'lāmā).
3. Avvikelser från och kompletteringar av originaltexten där så ansågs nödvändigt för att förbättra begripligheten.
4. Översättningar av Guds namn.
5. Avvägning mellan översättning och bibehållande i transkriberad form av hebreiska ord av typ "Haleluja", "Ts'vaat" m. fl.

För den händelse att BK önskar att bli orienterad om hur dessa problem angreps, hänvisas (som redan påpekats i MF's remissvar av den 14/11) till bönbokens "Redaktionella principer", sid. XIII—XV. Följande kompletterande upplysningar kan lämnas:

Ad 2. Eftersom många bibliska person- och ortnamn via Ptuaaginta och andra tidiga översättningar fått ett från hebreiskan starkt avvikande uttal (till dels beroende på avsaknad i grekiskan av sje-ljud m. m.), vore det kanske värdefullt att i kommentarerna till den nya GT-översättningen lämna en

något fylligare förklaring för sådana avvikelser, eventuellt kompletterad med en uppräkningslista av de viktigaste namnen. Som av BK med all rätt påpekats, är det ogörligt att i den nya översättningen ersätta Mose med Måsche, Eva med Chava, Gasa med Aza o. s. v. Å andra sidan vore det onelikt av värde för nutida läsare att kunna identifiera de i bl. a. massmedia förekommande dagens hebreiska egennamn med deras motsvarigheter i GT.

Ad 3. Texten har — där så ansågs behövt — kompletterats med inskott i klamrar (se sid. 19, 21, 165 m. fl. i bönboken) resp. förklarande tillägg i parenteser (se sid. 163, 171 m. fl.). Tillämpat på BK's översättningsförslag skulle denna metod t. ex. ge: sid. 148, Jerubal (Gideon) ...; sid. 156, ... [staden] Jabes ...; ... [landet] Ammon ...

Ad 4. Bönbokens RK följde exakt samma linje som BK inslagit.

Ad 5. Där så var möjligt har RK konsekvent översatt ord av typ "Haleluja" ("Loven Gud"), "Ts'vaät" ("härskarornas") o. s. v., medan "Sela", okända ord i t. ex. psalmernas introduktionsrader m. fl. återgivits i transkriberad form.

De i betänkanDET (text och översättningsprov) förekommande beteckningarna för judar. Följande förekommer: Israels hus, Israels barn, Israel, israeliter, hebreer, judar.

1. *Israels hus, Israels barn, Israel.* BK tycks ställvis utgå från den lättförklarliga men felaktiga uppfattningen att "Israel" i dessa termer betyder *landet* Israel. Hur kan man annars förklara den märkliga juxtapositionen Israels barn / Sveriges barn (sid. 145)? "Israel" i alla dessa termer är emellertid helt entydigt Jakobs alternativa *namn*. Följaktligen är: *Israels hus* = ursprungligen Jakobs (stor-) familj, klan, stam. Senare Israels folk; *Israels barn* (ordagrant Israels söner) = ursprungligen Jakobs direkta avkomlingar. Senare — Israels folk; *Israel* = Israels folk.
2. *Israeliter* (utan motsvarighet på hebreiska) = ursprungligen en prosaisk motsvarighet till de under 1. uppräknade termerna. Se dock nedan om ordets senare ändrade innebörd.
3. *Hebreer* (hebr. ivrim) = ursprungligen beteckning för en (eller flera) semitiska

nomadstammar. Ordet finns kvar i t. ex. språkbeteckningen "hebreiskan" m. m. Se dock nedan om ordets senare ändrade betydelse.

4. *Judar* (hebr. j'hodim). I GT förekommer denna beteckning för första gången i post-salomoniska texter för att beteckna anhöriga av den efter Salomos död av stammarna Juda och Benjamin bildade Sydstaten (2 Kon. 16:6 och 25:25). Efter Nordstatens undergång blir beteckningen J'hodi allt vanligare i bibliska skrifter (Jer., Sak., Neh., Ester) för att slutligen vid sidan av B'ne Jisrael och Jisrael rätt och slätt beteckna person hörande till det judiska folket, även i diasporan.

Med början i medeltiden (eller tidigare) har ordet "jude" fått en allt starkare nedsettande och antisemitisk anstrykning. Jfr de ännu idag gängse "yid" i USA, "zid" i Ryssland och Polen, "Jud" i Tyskland, "gå till juden" i Sverige m. fl. Möjligtvis gäller det härvid delvis en omedveten fonetisk association med "Judask Iskarot".

För att komma ifrån denna odiösa bismak har upplysta icke-judar (och judarna själva) på 1800-talet börjat att ersätta ordet "jude" med alternativa beteckningar, t. ex. israelit, hebré (ryska: jevrej), mosaisk trosbekännare m. fl. Jfr "Israelitische Kultusgemeinde" i Tyskland, "Alliance Israélite Universelle" i Frankrike, "Mosaiska Församlingen" i Sverige o. s. v.

Under den senaste tiden har dock ordet "jude" mångenstädes "avgiftats" och har då inte längre några obehagliga undertoner, en liknande utveckling som "black" för neger i USA.

Av ovanstående kan man dra slutsatsen att beteckningarna Israels hus, Israels barn och Israel i bibliska texter knappast kan betraktas som hebraismer i BK's bemärkelse, utan som organiska och i varje språk naturliga uttryck i texterna i fråga. En ordagrann översättning kan inte heller hos nutida läsare ge någon som helst anledning till missförstånd av termernas innebörd, möjligtvis med undantag för "Israels hus", såsom påpekats av BK.

"Chesed" (Sid. 185, 234). BK påpekar med rätta att ordet är nysansrikt och svårt att översätta. I betänkanDET anges "trofasthet, lojalitet, pålitlighet" som huvudbetydelser för "che-

sed". För judar som behärskar hebreiskan associeras ordet emellertid i första hand med innebörden "nåd, ynnest, välvilja, bevägenhet, mildhet", vilka överhuvud taget inte omnämnes i betänkanudet. Till engelskan översätts ordet som oftast med det otympliga "loving-kindness". I de äldsta delarna av den judiska Amida-bönen, omkr. 2000 år gamla, i 2 Mos. 20:6, i 2 Mos. 34:6—7 och många andra GT-texter står "chesed" entydigt för en sådan betydelse. Man måste fråga sig om inte introduktionen av "lovingkindness"-begreppet skulle ge t. ex. Ps. 13 och 40 en bättre text.

"Och". Det speciellt i Pentateuken mycket ofta förekommande verbalprefixet "Va" (Vav, vokaliserat med Patach) avser inte ordet "och" utan är det s. k. "Vav ham'hapechet" (konverterande vav), vars enda funktion är att omvandla verbets futuralform till perfekt resp. perfekt till futurum. I det senare fallet är "vav" vokaliserat med "sch'va na". Tar man vid översättningen hänsyn till detta, får BK's berättigade anmärkning ang. anhopningen av "och"-meningar i KB 1917 sin naturliga upplösning (jfr sid. 114, kommentar till v. 1 m. fl.), t. o. m. utan ingrepp i översättningens vittgående trohet mot originalet.

Textindelning och interpunktion. Konsonanttexten i handskrifterna är ju fortlöpande med undantag för ett antal luckor av två typer (öppna och slutna) som indikerar textavsnitt av två olika valörer. Ingen interpunktion förekommer. Det är oss inte bekant om gamla handskrifter även avgränsar meningar genom ett något större avstånd mellan en menings sista ord och den följande meningens första, en teknik som tämligen allmänt tillämpas av nutida kopister. (Som bekant använder synagogorna för högläsningen under gudstjänsterna än idag uteslutande konsonanttexter av Pentateuken, handskrivna på pergamentrullar).

I vokaliserade och med accenter försedda texter får man vissa hänvisningar till den av masoreterna förordade interpunktionen. Accenternas huvuduppgift är ju att ange kantillationssättet vid högläsningen, men tre av dessa accenter, nämligen zakef katan, etnachta och såf pasok, kan dessutom jämföras med resp. komma, semikolon och punkt. Däremot finns det inga motsvarigheter till kolon, anföring, frågetecken och utropstecken.

Vid översättningen av MF's bönbok har

dess redaktionskommitté interpunkterat den svenska texten efter gängse principer men har varit ytterst restriktiv med utropstecken, som bedömdes ofta inte gå ihop med många bibeltexters lakoniska och pregnanta stil. RK ansåg att avsaknaden av utropstecken i bönboken inte verkar störande vid texternas läsning.

"Inför ansiktet". Visserligen är orden "lif'nej" och "mip'nej" härledda från "panim" (ansikte) men i hebreiskan användes de oftast helt enkelt i betydelsen "framför, inför" resp. "på grund av, med hänsyn till" utan varje association med "ansikte". Man frågar sig därför om inte "ansikte" i tidigare GT-översättningar ofta är omotiverat.

"Edens lustgård". Eftersom "Eden" förutom som en geografisk beteckning även kan tolkas som "prakt, läckerhet, ljuvlighet" (jfr. 2 Sam. 1:24, Jer. 51:34, Ps. 36:9), betydelser som går förlorade vid översättningen, kan man fråga sig om inte "lustgård" för "gan" trots allt är att föredra framför "trädgård", i synnerhet med hänsyn till att "lustgård" knappast kan anses vara obegripligt.

Kroppsdelar i st. f. person m. m. Svenskan innehåller ju en rad "hebraismer" av denna typ utan att de uppfattas som oidiomatiska och främmande, t. ex. godhjärtat, med liv och själ, kött och blod. Man ställer sig därför frågande till BK's resonemang (sid. 77/8) där liknande uttryck anses inte höra hemma i en nyöversättning av GT. Bör man inte snarare uppfatta dem som bildspråk, som ger texten dess stil och stämning och som av denna anledning (i den mån de är begripliga) bör bibehållas? Översättningens målriktning kan väl knappast vara att utarma originaltexten och göra översättningen alltför slätstruken. Även för hebreisktalande personer är sådana uttryck inte vardagliga, de hör inte hemma i dagens och gårdagens skrivna eller talade hebreiska, men ingen skulle väl komma på tanken att vilja modernisera och förenkla dem. — Man kan helhjärtat (Obs! hebraism) instämma i BK's strävan att göra översättningen begriplig för normalbildade människor men är dock lite fundersam inför några översättningsförslag. Anses det verkligen att "vild av vrede" är lättare att begripa än "hans vrede upptändes"? Är "soning" (för "försoning") eller "nattväkt" lättförståeliga ord för nutida normalskolade läsare?

"Stå upp och gå" och likn. Man bör kanske betänka att liknande vändningar i många fall användes i samband med nomaders vandringar, där ett uppbrott var betydligt mera komplicerat än en resa i dagens bemärkelse. Uppbrottet i dylika fall innebar ju de facto en flyttning med alla ägodelar, tält, djur o. s. v. Att avfärda detta förlopp med ett enkelt "gå" eller "bege sig" är kanske mindre lyckat i dessa sammanhang.

"Nåra" (hebr.). I KB 1917 och i betänkanudet är "nåra" (som Guds epitet) genomgående översatt med "fruktansvärd". Ordet är inte adekvat, ty det uttrycker endast en aspekt av innebörden i "nåra" och väcker i första hand associationen "någoting att vara rädd för", "förskräcklig", tyska "furchtbar", engelska "awful". "Nåra" innehåller emellertid även element av vördnad. Engelskan är i detta hänseende bättre lottad, där finns "awesome". The American College Dictionary definierar "awe" som "respectful or reverential fear, inspired by what is grand or sublime", en definition som utmärkt täcker innebörden av "nåra". MF-bönbokens RK har gått in för "vördnadsbjudande" resp. "bjudande" för "nåra" i full medvetenhet om att inte heller dessa termer är fullt adekvata, men i alla fall att föredra framför 'fruktansvärt'.

"Frälsning, frälsa". Ur judisk synvinkel bör dessa ord undvikas på grund av deras kristologiska associationer. MF-bönbokens RK har allt efter kontexten använt "hjälp", "räddning" och liknande. Det noteras med tillfredsställelse att BK i sina översättningsförslag också undviker "frälsning, frälsa", även om motiveringen kanske är avvikande.

Subjektiva reaktioner på enstaka översättningsförslag

- s. 73. "d. v. s." — är en sådan förkortning inte malplacerad i en bibeltext? "Jerubaal (Gideon)"?
- s. 93. "bokfört" — låter affärsmässigt. "Antecknat"? "Nedtecknat"?
- s. 112 v. 19. "jord" — bör det inte vara "stoft" (hebr. "afar")?
- s. 122. "föra ut ur landet" — varför inte ordagrant "skicka iväg"?
- s. 124 v. 7. (På den tiden ...) — är inte meningen att landet (betesmarkerna) inte räckte till för Abrahams, Lots och de där boende kanaaneernas och periseernas hjo-

dar? Upplýsningen om att kanaaneer och periseer fanns på platsen är i så fall pertinent och bör då inte sättas i parenteser. "Dessutom bodde på den tiden också kanaaneer..."?

- s. 126. "ditt föräldrahem" — Abrahams far Terach var stadsinvånare. Det vore därför inte fel att uppfatta "hus" som "fastighet". Det torde även vara allmänt känt att patriarkatet var utmärkande för Orienten. Därför kan en ordagrann översättning, d. v. s. "din faders hus" vara på sin plats. Den är både korrekt och begriplig.
- s. 134. Här gäller det lagtexter, varför ett något stramare och mindre kollokvialt ordval kanske vore att föredra: v. 4 gett — "givit"?; v. 18 gräl — "tvist"?; kommer sig — "blir bättre"?; v. 20, 21 hämnd — "straff", "vedergällning"?
- s. 142. "Späka" — Detta är knappast ett ord som hör till nutida genomsnittsläsarens aktiva eller passiva ordförråd. Kan man inte tänka sig att — avvikande från en ordagrann översättning — använda "fasta", vilket i regel var och är späkingens huvudsakliga praktiska tillämpning i dessa sammanhang?
"Infödingen" — väcker kolonialistiska associationer. "Folket"?
- s. 144. "Tunika" — samma som i NJV. På engelska är "tunic" ett vanligt nutida ord (t. ex. för uniformsrock), i svenskan är ordet inte lika vanligt.
"Turban" — samma som i NJV. Den normala associationen är den mohamedanska huvudbonad som bl. a. även täcker hjässan. Egyptiska bilder visar emellertid semitiska nomader med ett pannband som huvudbonad. Är "turban" inte dessutom anakronistiskt i sammanhanget?
- s. 145. "invandrare" — Associeras inte ordet i dagens bemärkelse i första hand med främlingar som bosätter sig i avsikt att bli assimilerade till värdfolket? I så fall passar uttrycket mindre bra för "ger" (hebr.).
- s. 148. "proviant" — jfr. BK's resonemang ang. låneord. "Skaffning"?
- s. 150. v. 16 "precis" — låneord. "Så som jag gör"?
v. 17 "grupper" — låneord. Samma ord "Råschim" översätts på s. 158 med "avdelningar". "Skaror"?
- s. 153. "gallra" — i svenskan finns "gara"

som exakt täcker begreppet, men det används i huvudsak som fackterm inom metallurgin och är därför kanske inte tillräckligt välkänt.

- s. 156. "lät hälsa" — är det inte alltför tal-språksbetonat? "Lät säga"?
- s. 158. Fotnot till v. 10 — texten bör kanske inte vara dubbeltydig eftersom det följande "då får ni göra med oss vad ni vill" väl gäller underkastelse och inte utfall?
- s. 162 v. 1. "säger till" — implicerar inte "säger till" "till någon"? vem? Gud? "bestämmer så"? "så säger"?
- v. 10. "pinnar till ved" — "[pinnar till] ved"?
- s. 194. "legat med" — (i KB 1917 "gått in till"). Samlaget betecknas i GT på olika sätt. I Pentateuken och flera andra texter har vi ofta "schachav im" ("legat med"), ibland i en transitiv variant "schachav et" (jfr tyska "beschlieft" med akkusativ). Likaså i Pentateuken ofta "jada et" ("kände" med akkusativ), oftast gällande äktenskapliga förhållanden. Ps. 51 omskriver situationen med eufemismen "gick in till", tydligen för att undvika ett av författaren som grövre bedömt alternativ. Varför inte bibehålla denna nyans, som betydligt bättre passar till psalmtexten i övrigt? Anses "gick in till" vara alltför vagt kan man välja "varit tillsammans med" eller andra svenska idiom.
- v. 7. "med skuld är jag född, syndig redan i moderlivet." — Detta förslag introducerar arvsyndabegreppet som är främmande för judendomen. "Chet" i originalet hänför sig till modern och inte till barnet. Är inte texten i KB 1917 riktigare?
- v. 17. "ge ord åt min glädje" — (KB 1917 — "upplåt mina läppar") (MF-bönbok — "öppna mina läppar").
- "glädje" — är inte med i originalet och är knappast motiverat.
- s. 215. "kritik" — låneord som inte passar till GT. "Klander"?
- s. 226. "väg rakt genom öknen" — "rak väg genom öknen" överensstämmer bättre med originaltexten.
- "branter" — "brant" är väl en kraftig lutning, t. ex. på en kullens ena sida. Den

kan därför inte bli till slätt. En kulle eller ås kan däremot nivelleras. "Kullar"? "Åsar"?

s. 228. "grus" — "sand"?

Varia.

- s. 15. "stora försoningsdagen" — "stora" bör utgå. Det fanns och finns bara en försoningsdag.
- s. 20. "judiska rabbiner" — finns det icke-judiska rabbiner?
- s. 28. "Lagen" — "Tora" betyder "Läran" och bör översättas så.
- s. 140. "inälvor" — Felöversättning? Skall det inte vara "spillning, dynga"?
- s. 140. "lock" — Kan man inte mildra det alltför vardagliga intrycket av "lock" genom ytterligare inskott. t. ex. "(arkens gyl-lene) lock"? "Lagens tavlor" — "Budens (sten-)tavlor"?
- s. 144. "Benkläder" — Detta är en ren germanism. Det tyska "Hosen" ("byxor") ansågs vara "ofint" och ersattes gärna med "Beinkleider".
- s. 145. "Bada hela sin kropp i vatten" — Vatten användes i huvudsak för att tvätta händer och fötter, medan man för kroppshygienen i övrigt i Orienten använde olja (jfr också s. 136, kommentar till v. 10). Ett rituellt bad däremot företogs i vatten och innebar också huvudets neddoppning. Både ordet "hela" och "vatten" är därför relevanta i kontexten ("hela" finns inte med i originaltexten).
- s. 159. "smälningen Persson" — jämförelsen med "ammoniten" är fel. Det borde väl vara "svensken Persson" vilket genast verkar bättre.

Ovanstående kommentarer och synpunkter är på inget sätt uttömmande. Deras uppgift är endast att illustrera intrycket som studiet av betänkanDET SOU 1974:33 framkallat hos en vetenskapligt oskolad läsare, som dock är hemma i GT's originaltexter.

Aron Bagg
Synagogföreståndare